

INTERNATIONAL MIGRATION AND IMMIGRANTS" ROLE OF MEDIA IN PERCEPTION AND SOCIAL COHESION IN TURKEY

**TÜRKİYE'DEKİ "ULUSLARARASI GÖÇ VE
GÖÇMEN" ALGISINDA MEDYANIN ROLÜ VE TOPLUMSAL UYUMA
ETKİLERİ¹**

Meltem YILDIRIM²

Abstract

Migration, which has existed since the past, is a common problem in today's societies. Social cohesion in this period, when international mobility is on the rise, is a particular issue to be emphasized. In addition to organizing government policies on the acceptance of immigrants, indigenous people must volunteer to live together. In situations where mutual harmony and coexistence are not possible, ethnic conflicts will be inevitable. In shaping the social cohesion in Turkey, the share of news published by the media is quite large. Migrants, how it is reflected by the media, affects the perception of migrants in Turkey. For example; the fact that immigrants in the media have negative effects on the economy causes the people to have such a belief. The immigration issue, which is on the agenda with various news, should be neutral and realistic in the media and should be closed to personal interpretation and direction. The aim of this study is to uncover the role of the media's perception of migrants in Turkey and that the media is of great influence in order to ensure social harmony and make suggestions. In this study, the news about the immigrants in the media will be examined and evaluated by discourse analysis method.

Key Words: International Migration, Media, Social Cohesion, Migrants, Media Sociology.

Özet

Geçmiş dönemlerden beri var olan göç, günümüz toplumlarında da olağan bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası hareketliliğin arttığı bu dönemde toplumsal uyum, özellikle üzerinde durulması gereken bir konudur. Göçmenlerin kabulü konusunda devlet politikalarının düzenlenmesinin yanı sıra yerli halkın da bir arada yaşamaya gönüllü olması gerekmektedir. Karşılıklı uyumun ve birlikte yaşamının mümkün olmadığı durumlarda etnik çatışmalar kaçınılmaz olacaktır. Türkiye'de toplumsal uyumun şekillenmesinde, medyanın yayınladığı haberlerin payı oldukça büyüktür. Göçmenlerin, medya tarafından nasıl yansıtıldığı, Türkiye'deki göçmen algısını etkilemektedir. Örneğin; medyada göçmenlerin ekonomiyi olumsuz etkilediği haberlerine yer verilmesi, halkın da bu şekilde bir inancıya sahip olmasına neden olmaktadır. Çeşitli haberlerle gündemde olan göçmen konusu, medyada tarafsız ve gerçekçi bir şekilde yer almalı ve kişisel yorumlamaya ve yönlendirmeye kapalı olmalıdır. Çalışmanın amacı, medyanın Türkiye'deki göçmen algısı üzerindeki rolünü ortaya çıkarmak ve medyanın büyük etkisinin olduğu toplumsal uyumun sağlanması adına önerilerde bulunmaktır. Bu çalışmada, göçmenler hakkında medyada yer alan haberler, söylem analizi yöntemi ile incelenecek ve değerlendirilecektir.

Anahtar kelimeler: Uluslararası Göç, Medya, Toplumsal Uyum, Göçmen, Medya Sosyolojisi.

¹ Bu çalışma 27.09.2018 tarihinde Uluslararası Göç ve İletişim Kongresinde sunulmuştur.

² Arş. Gör., Düzce Üniversitesi Sosyoloji Bölümü meltemyildirim@duzce.edu.tr

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti, kurulduğu tarihten bu yana önemli göçlere ev sahipliği yapmıştır. 1923 yılında Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte kabul edilen göçmenler, Türk soyundan ve kültüründen gelen göçmenlerdir (İçduygu vd., 2014: 239). Homojen bir millet ve homojen bir kültürün amaçlandığı 1923 ve 1950'lerin yaşandığı bu dönemde, dini Müslüman ve uyruğu Türk olan herkesin Türkiye'ye dönmesi için politikalar üretilmiştir (Karacabey, 2017: 36). 1950-1980 arası dönemde Türkiye'nin çok partili hayata geçmesiyle birlikte, göç politikalarında da birtakım değişimler yaşanmıştır. Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği'nin Ankara'da açılması, mülteci ve sığınmacılar için önemli bir adım olmuştur (Karacabey, 2017: 38). Bu dönemde, Türkiye'ye yönelik iki aşamalı gerçekleşen Bulgaristan göçlerine ek olarak 185 bin kişi Yugoslavya'dan, yaklaşık 30 bin kişi Yunanistan'dan ve 2 bin kişi de Doğu Türkistan'dan Türkiye'ye göç etmiştir (Adıgüzel, 2018: 81-82).

1980 sonrası dönemde, küreselleşme hızla yaygınlaşmıştır. Küreselleşmenin yayılması, ulus devlet olma sürecinin önüne geçmiştir. Bu gelişmeler de Türkiye'nin göç politikalarına yansımıştır. Bu dönemde, neo-liberal politikaların ön plana çıkması, ekonomide önemli etkiler meydana getirmiştir. İnsan kaçakçılığı ve yasa dışı göç hareketleri yoğunlaşmaya başlamıştır (Karacabey, 2017: 39). 1980 sonrası dönemden günümüze kadar geçen süreçte, Türkiye'ye; Afrika, Asya, Orta Doğu gibi farklı bölgelerden göçmenler gelmeye başlamışlardır. Bu göçlerle birlikte, Türkiye'de "yabancı" olgusu şekillenmeye başlamıştır (Özer, 2015: 36).

Bu tarihten itibaren "Türkiye'de uluslararası göç"; kanun, politika ve çalışmaların, geliştirilmesi gereken bir konu halini almaya başlamıştır. Ancak yapılan araştırmalardan da görüleceği üzere, o dönemlerde günümüzden farklı olarak, toplumsal uyum daha mümkün ve "yabancı" olanı ötekileştirme eylemi daha az yaşanan bir olaydır. Bunun en önemli nedenlerinden birisi medyanın günümüzdeki kadar yaygın kullanılmaması ve insanların önyargıdan daha uzak yaşamalarıdır.

Bu çalışmanın amacı, toplumsal bir eylem olan göç hakkında en önemli meselelerden biri olan uyum konusuna değinmek ve toplumsal uyuma engel teşkil edebilecek olan medyanın rolünü ortaya koymaktır. Bu bağlamda haber metinleri, alt başlıklar ve haber başlıkları incelenerek göçmenlerin kamuoyuna nasıl yansıtıldığı ve halkın bundan hangi yönleriyle etkilenebileceği araştırılmış ve çalışmada bu faktörlere yer verilmiştir. Literatürde daha önce, medyanın toplumsal rolüne yer verilmiştir ancak sosyolojik açıdan etkileri ve sonuçları konusunda tam bir çalışma yapılmamıştır. Bu çalışmada medya sosyolojisi bağlamında toplumsal uyum konusunu ele alınacak ve medyadaki söylemleri inceleyerek dezavantajlı gruplar üzerinde kullanılmaması gereken hassas söylemlere yer verilecektir.

1.Kavramsal Çerçeve

Göç çalışmalarında öncelikli olarak bilinmesi gereken kavramlar bulunmaktadır. Bu kavramlar, konunun daha iyi anlaşılmasına ve göçmenlerle ilgili başlıca konularda bilgi sahibi olunmasına olanak sağlamaktadır.

Göç, bireylerin buldukları yerlerden, sosyal, ekonomik, siyasi ya da coğrafi nedenlerden ötürü ayrılarak başka bir yere yerleşmesi eylemidir (Adıgüzel, 2018: 3). Castles ve Miller (2008) göçü tanımlarken, göçün toplumsal bir değişime neden olduğundan söz ederler ve bu değişimin yalnızca göç edilen toplumda değil, göç alan toplumda da gerçekleştiğini belirtirler (Castles ve Miller, 2008: 29). Uluslararası göç, bireylerin kendi ülkelerinden belirli sebeplerle ayrılıp başka bir ülkeye giderek burada yeni bir yaşam kurmasıdır (Bartram vd., 2017: 13).

Göç sürecinde karşılaşılan önemli sorunlardan birisi toplumsal uyumdur. Göçmenlerin hâkim kültürle uyum sağlama ve kendi kimliklerini koruma çalışmaları zaman zaman başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Çoğu zaman birbiri yerine kullanılan entegrasyon ve toplumsal uyum kavramları arasında birtakım farklılıklar bulunmaktadır.

Özellikle göçmen entegrasyonu olarak sınırlayabileceğimiz bu kavram, Unutulmaz'a (2016: 143) göre; göçmenlerin yeni katıldıkları toplumla bütünleşerek, o toplumun bir parçası haline gelmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi entegrasyon bir bütünleşmeyi talep etmektedir. Açık bir şekilde ifade etmek gerekirse göçmenlerin, yerleşmiş olduğu ülkenin ve toplumun kültürünü benimsemesi anlamını taşımaktadır. Yapılan entegrasyon çalışmaları tamamen siyasi amaca dayalı gerçekleşmektedir (Unutulmaz,2016: 144). Göçmenler için "entegrasyon" kavramı yerine "toplumsal kabul" kavramının kullanılması daha uygun görülmüştür. Toplumsal kabul, sosyal dışlanmanın karşısında yer alan bir kavramdır (Adıgüzel, 2018: 171). Toplumsal uyum kavramı göçmen entegrasyonu gibi tam bir birleşme durumunu karşılamamaktadır. Bartram vd. (2017: 293), toplumsal uyumun tanımını; göçmenler ve yerli halk arasındaki farkı sorun haline getirerek ortak paylaşımlarla bu sorunlara çözüm aranması şeklinde ifade etmiştir.

Konumuz dâhilinde bir diğer kavram da sosyal dışlanmadır. Sosyal dışlanma kavramının temelleri klasik sosyolojiye dayandırılmaktadır fakat günümüzde bu kavram daha çok siyasi olarak karşımıza çıkmaktadır. 1970 ve 1980'li yıllarda sosyal dışlanma kavramı, Fransa'da sosyal güvenlik sistemi dışında kalan uç bir kesim için kullanılmıştır (Dedeoğlu ve Gökmen, 2011: 19). Yüksek (2015: 234), sosyal dışlanma kavramını açıklarken çok boyutlu bir şekilde ele almış ve göçmenlerin karşılaştıkları ayrımcılığın yanı sıra göçmenin kaybetmiş olduğu sosyal haklardan ve düşük yaşam standartlarından bahsetmiştir.

2. Medyanın Toplumdaki Rolü

Medya, toplumsal olay ve olguları tekrar topluma yansıtan bir araçtır. Bu bağlamda toplumu etkileyen temel unsurlardan birisidir. Alıcı ve verici ilişkisi bağlamında ele aldığımızda alıcı, etkileşim içerisinde olmadığı vericiden mesajları alır. Bu mesajlarda kullanılan simgesel yapılar alıcının çeşitli yönlerden etkilenmesini sağlar (Arslan, 2004: 3). Bu etki kimi zaman olumlu sonuçlar doğurabilirken, kimi zaman da -toplumsal uyumu zorlaştırmak gibi- olumsuz etkilere sebep olabilmektedir. Medya, ne doğadan gelen tam bir veri, ne de pozitif bilimlerde olduğu gibi bir veri akışıdır. Sürekli bir anlam ve iktidar ilişkisidir, anlam ve iktidarın belirginleşmesi de medyanın şekil ve içeriğini oluşturur (Maigret, 2014: 24). Günümüzde de medyanın etkisi toplumsal olaylarda büyük oranda hissedilmektedir. İnsanlar arasında farklı sorunlara yol açan medyanın en çok da çocukluk ve gençlik çağındaki kişileri etkilediği bilinmektedir (Kocadaş ve Kılıç, 2017: 12).

Medyanın toplumu etkilediği ve yönlendirdiği kabul edilen bir gerçektir. Toplumsal yaşamın inşasında önemli bir rol oynayan medya, neyi düşünmemiz gerektiği üzerine yönlendirmelerde bulunur (Cangöz, 2015: 34). Özellikle Suriyelilerin, Türkiye'ye gelişiyle beraber medyadaki mülteci haberleri de orantılı bir şekilde artmıştır. Ancak medya göçmenler konusunda ortak bir paydada buluşamamıştır. Bir kısmı göç meselesini insanlık sorunu olarak düşünüp haberleri insan hakları çerçevesinde yansıtırken bir kısmı da göçmenlere karşı önyargılı davranmakta ve yayınladıkları haberlere bu önyargıyı yansıtmaktadır.

Göçmenler gibi dezavantajlı gruplarla ilgili haberlerde, medya ve hâkim ideoloji arasındaki ilişkinin önemli bir etkisi bulunmaktadır (Göker ve Keskin, 2015: 234). Medyanın sunduğu haberler incelendiğinde, taraflı bir tutum sergilendiğinden söz

etmek mümkündür. Göçmenlerin söz konusu olduğu haberlerde kullanılan dil aynı haberin iki farklı görüş tarafından farklı yansıtılmasına sebep olabilmektedir. Bu farklılıklar toplumu doğrudan etkilemekte ve göçmenlere karşı bakış açılarını yönlendirmektedir.

3.Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi

3.1.Çalışmanın Konusu ve Amacı

İnsanlık tarihinin tartışmasız bir gerçeği olan göç hareketlerinin günümüzde artış göstermesiyle birlikte "göç" konusu üzerine yapılan çalışmalar da önem kazanmıştır. Toplumsal uyum bağlamında yapılan birçok çalışmadan da görüleceği üzere, göç konusunda özellikle üzerinde durulması gereken konu olarak, göçmenlerin yerel halkla ve yerel halkın da göçmenlerle uyumunun mümkün ve gerekli olduğu vurgusunun yapılması gerekmektedir. Bu düşünceden de hareketle çalışmanın konusunu oluşturan "Türkiye'deki 'Uluslararası Göç ve Göçmen' Algısında Medyanın Rolü ve Toplumsal Uyuma Etkileri" gündelik yaşam pratiklerinde kamuoyu algısını doğrudan etkileme gücü olan medya ve kullanılan göçmen söylemleri hakkında bilgi sunmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, günümüzde artan göç hareketleriyle birlikte medyaya yansıtılan olumsuz göç ve göçmen tanımlamalarını gündeme getirerek, bu haberlerin toplumsal uyuma engel teşkil ettiğini göstermek ve gerekli çözüm önerilerinde bulunmaktır. Birlikte yaşamanın ancak toplumsal uyumla mümkün hale gelebileceği bilinen bir gerçektir. Bu sebeple medyada kullanılan ayrımcı ve ötekileştirici dilin önüne geçmemiz gerekmektedir. Siyasi söylemlerden uzak, insan hakları temelli düşünebilen bir medya ile toplumsal uyumun önündeki engellerin ortadan kaldırılması hedeflenmiş ve bu konuda farkındalık oluşturularak medyadaki haberlerin bu bilinçle düzenlenmesi amaçlanmıştır.

3.2.Çalışmanın Yöntemi ve Örnekleme

Çalışmada baskı sayısı yüksek olan ulusal gazeteler ve göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı sınır bölgelerine ait yerel gazetelere yer verilmiştir. Belirlenen yerel ve ulusal gazetelerin web sayfalarından faydalanılmıştır. Son dönem göç hareketlerini kapsayacak şekilde, 2011-2018 tarihleri arasında örneklem dâhilindeki ulusal ve yerel gazetelerin web sitesinde yer alan tüm göç ve mülteci haberleri taranmıştır.

İçeriklerinde, göç ve göçmenler hakkında olumsuz yargılara yer verilen haberler analize tabi tutularak sosyolojik bir bakış açısıyla irdelenmiş ve ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır. Sabah, Hürriyet, Sözcü, Posta, Milliyet, Yeni Şafak, Vatan gibi tirajı yüksek olan gazetelerin yanı sıra Habertürk haberleri ele alınmıştır. Örneklem seçiminde çeşitli bakış açılarının yer aldığı gazetelerin seçilmesine önem verilmiştir. Aynı zamanda Kilis Postası, Malatya Haber, Gaziantep Olay Medya ve Urfa Haber 24 gibi Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadığı illere ait yerel haberler de örnekleme dâhil edilmiştir. Örneklem alınan gazetelerden birer haber seçilmiş ve bu kapsamda analizleri yapılmıştır.

Web sitelerinden yapılan arşiv taramalarında, "göçmen", "mülteci", "Suriyeli" gibi ifadeler kullanılarak arşiv taraması yapılmıştır. Bulunan sonuçlardan sıklıkla kullanılan ayrımcı ifadeler belirlenmiş ve bunlar arasından seçilen örnek haberlerin başlıkları ve haber girişleri incelenerek söylem analizi yöntemiyle çalışmaya dâhil edilmiştir.

Bulgular

Çalışmada elde edilen verilerden hareketle, 2011 ve 2018 tarihleri arasında yazılı medyaya yansıyan göç ve göçmen haberlerinde artış gözlemlenmiştir. Bu haberlerden bazıları göç olgusunu insani boyutlarıyla ele alırken bazıları da kullandığı dil ve haberde paylaştığı görsellerle birlikte, ayrımcı bir dil kullanarak ötekileştirici bir tutum sergilemiştir.

Örnekleme dâhilindeki ulusal gazetelerden alınan haber örnekleri şu şekildedir:

Haber Başlığı 1: Kaçak Teknesinde 8 Ölü 26 Kayıp³

Başlıkta "kaçak" kelimesi ile göçmenleri anlatmak isteyen gazetede yasal izinlere ulaşma imkânı olmayan, belgesiz göçmenlere, suçlayıcı bir şekilde "kaçak" ifadesi kullanılmıştır. Günümüzde en sık rastladığımız, göçmenlere karşı kullanılan "kaçak" ifadesi bu haberleri okuyanlar üzerinde göçmenlerin suçlu olduklarına dair bir önyargı oluşturmaktadır.

Haber Girişi: "Yunanistan hayali yine faciayla bitti... İzmir Karaburun'dan Ege'yi geçmek isteyen 35 mültecinin içinde bulunduğu tekne battı. 8 mültecinin cesedi karaya vurdu. Iraklı bir kadın ise 28 saat yüzerek kurtuldu."

Haberde vurgulanan "Yunanistan hayali" göçmenlerin Avrupa'ya göç etme isteklerinin altında yatan esas sebepleri sorgulamadan, keyfi eylemlerde bulunuyorlarmış gibi gösterilmiş ve kamuoyunda böyle bir algıya sebep olmuştur.

Haber Başlığı 2: 'Canlı bomba' yeleğinde parmak izi çıkan Suriyeli tutuklandı⁴

Haber başlığında yer alan Suriyeli ifadesi, genelleyici ve tüm Suriye halkını sorumlu tutan bir etkiye sebep olmuştur. Tutuklanan şahsın suçundan ziyade Suriyeli olmasıyla haber ön plana çıkarılmıştır.

Haber Girişi: "GAZİANTEP'in Oğuzeli ilçesinde, güvenlik güçlerince 2 yıl önce düzenlenen operasyonda ele geçirilen 'canlı bomba' yeleğinde parmak izi tespit edilen terör örgütü DEAŞ şüphelisi Suriye uyruklu Ahmet Aselihi (29) gözaltına alınıp, tutuklandı."

Haberin içeriğinde yeniden Suriye uyruklu olduğuna dair vurgu yapılmış ve habere bu şekilde yansıtılmıştır.

Haber Başlığı 3: Sivas'ta 'Suriyeli' gerginliği⁵

Yayınlanan bu haberde özellikle tırnak içerisinde belirtilen Suriyeli ifadesiyle yine şahısların uyrukları ön planda tutulmuştur. Suriyelilerin gerginlik yarattıkları iddiasında bulunan haber başlığı önceki haberlerde olduğu gibi bir genelleme içermektedir.

Haber Girişi: "Sivas'ta oturdukları evde çevreyi rahatsız ettikleri ve 15 yaşındaki bir çocuğu dövdükleri ileri sürülen Suriyeli mülteciler ile mahalle sakinleri arasında gerginlik yaşandı."

Haber girişinde de belirtildiği gibi olaya karışan diğer mahalle sakinlerinin uyrukları belirtilmemesine rağmen Suriyeliler belirtilmiştir. Bu da kamuoyunun Suriyeliler hakkında yanlış bir fikre kapılmalarına sebep olmaktadır.

Haber Başlığı 4: Suriyeli sığınmacılar şimdi de güneş kremi istedi⁶

³ 11.10.2018 tarihli Sabah Gazetesi (26.10.2018)

⁴ 14.03.2018 tarihli Hürriyet Haberi <http://www.hurriyet.com.tr/canli-bomba-yeleğinde-parmak-izi-cikan-suriye-40772149> (25.08.2017)

⁵ 24.08.2017 tarihli Sözcü Haberi <https://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/sivasta-suriyeli-gerginligi-1986723/> (26.10.2018)

⁶ 23.08.2012 tarihli Posta Haberi <https://www.posta.com.tr/suriyeli-siginmacilar-simdi-de-gunes-kremi-istedi-136498> (16.09.2018)

Haber başlığında Suriyeli sığınmacıların sürekli bir beklentisi olduğu algısı yaratılmış ve artık güneş kremi gibi özel ihtiyaçların da istekleri dâhilinde bulunduğu belirtilmiştir. Oysaki çadır kentlerde yaşayan ve aralarında da çocukların bulunduğu varsayımından hareketle güneşten korunmamaları ciddi güneş yanıklarına ve önemli cilt hastalıklarına sebep olabilmektedir. Bazı konularda göçmenlere insani boyuttan bakılmadığı dolayısıyla bu tür eleştiriler, medyada sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

Haber Girişi: "Sayıları 70 bine ulaşan ve bugüne kadar birçok olaya karışıp, yol kesen ve polis döven Suriyeli mülteciler, Türk doktorlardan güneş kremi ve güneş gözlüğü istedi"

Haber başlığının yanı sıra giriş metninde de Suriyelilere karşı ayrımcı ve nefret dolu bir dil kullanılmıştır. Sayılarının artışı vurgulanarak tehdit unsuru gibi gösterilmiş ve birçok olaya karıştıkları, yol kestikleri ve polis dövdükleri iddiasıyla, kamuoyuna Suriyelileri bu şekilde yansıtmış ve toplumsal uyumun önüne engeller koymuşlardır.

Haber Başlığı 4: İstanbul'da Suriyeli Dilenci İstilası⁷

Haber başlığında görüldüğü üzere Suriyelilerin dilendiği ve sayılarının fazla olduğu iddia edilmektedir. Haberde yer alan fotoğrafta da etik değerlerden yoksun bir şekilde 18 yaşından küçük olduğu belli olan bir kız çocuğunun yüzü görünür bir şekilde paylaşılmıştır.

Haber Girişi: Türkiye'de sığınan Suriyelilerin bir bölümü dilencilik yaparak hayatta kalıyor... Sokakları mesken tutan Suriyeli dilenciler ısrarlarıyla bezdirirken görüntüleriyle de yürek burkuyor...

Dilencilerin, Suriyeli oldukları belirtilirken aynı zamanda halkın onlardan bezmiş olduğu vurgusu yapılmıştır. Bu anlamda gerçeği yansıtmayan bir tutum sergilenmiştir.

Haber Başlığı 5: Muğla'da 7 sığınmacı yakalandı⁸

Sığınmacıların yer aldığı bu haberde, suç unsuru taşıdıkları belirtilirken bu suçun ne olduğuna dair bir bilgi de verilmemiştir. Kamuoyuna bu şekilde yansıtılan bir haber, doğrudan sığınmacıları hedef almış ve sığınmacıların tehlike arz ettikleri algısını uyandırmıştır.

Haber Girişi: "Muğla'nın Yatağan ilçesinde durdurulan bir otomobilde Suriye uyruklu 7 sığınmacı ile bir organizatör yakalandı."

Haber girişinde de haber başlığında olduğu gibi "yakalanan" sığınmacıların hangi sebeple yakalandıkları belirtilmemiş ve yalnızca suçlu olduklarına vurgu yapılmıştır. Aynı zamanda Suriyeli oldukları belirtilmiş bu sebeple toplumsal uyuma bir tehdit olarak kamuoyuna sunulmuştur.

Haber Başlığı 6: Hali saha tartışması satırlı saldırıyla bitti Hatay'da Suriyeli mülteciler ile bir esnaf arasındaki ...⁹

Hatay'da gerçekleşen bu olayda, taraflardan yalnızca Suriye uyruklu olanlar belirtilmiştir. Ayrımcı dil kullanan diğer haberlerdeki örneklere benzer olarak Suriyeliler birer tehdit unsuru olarak gösterilmiş ve haber başlığını tamamlamamaya merak duygusu uyandırılmıştır.

⁷ 20.11.2013 tarihli Milliyet haberi <http://www.milliyet.com.tr/istanbul-da-suriyeli-dilenci/gundem/detay/1794783/default.htm> (23.09.2018)

⁸ 22.11.2017 tarihli Yeni Şafak haberi <https://www.yenisafak.com/gundem/muglada-7-siginmaci-yakalandi-2841842> (26.10.2018)

⁹ 11.07.2018 tarihli Habertürk haberi <https://www.haberturk.com/hatay-haberleri/62108800-hali-saha-tartismasi-satirli-saldiriyyla-bittihatayda-suriyeli-multeciler-ile-bir-esnaf#> (01.08.2018)

Haber Girişi: "Hatay'ın merkez Antakya ilçesinde Suriyeli mülteciler ile bir esnaf arasında dün halı saha maçında çıkan tartışma satırlı saldırıyla bitti. Olayda, kuruyemişiçi genç yaralanarak hastanelik oldu."

Suriyeli mülteciler ve bir esnaf arasında gerçekleşen tartışmada Suriyelilerin saldırısı ve yerli halkın Suriyelilerden kaynaklanan mağduriyeti, haber girişinde özellikle yansıtılmıştır. Tartışmada yaralayan tarafın Suriyeli olmasıyla birlikte olay haber değeri taşımış ve halka bu şekilde yansıtılmıştır.

Haber Başlığı 7: Tehlike giderek büyüyor¹⁰

Tehlike olarak bahsettiği grup göçmenlerdir ve insan hakları kapsamında ele alınması gereken göç konusuna "tehlike" olarak yaklaşmaktadır. Göçmenler hakkında verilen haberde bu şekilde bir başlık kullanılarak halk üzerinde endişe verici bir algı oluşturmaktadır.

Haber Girişi: "Türkiye'de geçen yıl 349 kızamık vakası görüldü. Bu sayı, Suriyeli mültecilerin akını sonrası 20'ye katlandı."

Haberde yer verilen ifadelerle göre; Suriyeliler, sağlık açısından tehdit unsuru olarak gösterilmiştir. Kızamık sayısının Suriye mültecilerin gelmesiyle 20 katına çıktığı yansıtılmıştır. Ayrıca Suriyeli mültecilerin gelmesi, "Suriyeli akını" olarak, nefret içerikli bir dille yansıtılmıştır.

Analiz kapsamında, Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı illerden seçilen yerel haberlerin haber metinlerine de yer verilmiştir. Örneklem dâhilindeki yerel gazetelerden alınan haber örnekleri şu şekildedir:

Haber Başlığı 8: Kilis'te Suriyelilerin esnafa katkısı yok¹¹

Kilis'e ait yerel bir gazetede yayınlanan bu haber, Suriyelilerin yoğun bir şekilde yaşadığı bu bölgede, Suriyelilerin yerel esnafa kazanç sağlamadığı, üstelik olumsuz bir etkisinin de olduğu iddia edilmiştir.

Haber Girişi: "Kilis'in mevcut durumu ulusal basına konu olurken, yapılan analizler dikkat çekiyor."

Haberin içeriğinde, Suriyelilerin belediye ya da başka bir makama başvurmadan, gerekli izinleri almadan dükkân açabildiklerine dair bir metin paylaşılmıştır. Habere göre Suriyeliler, yine Suriyelilerin dükkânlarından alışveriş yaptığı için yerel esnaf zor durumda kalmıştır. Okuyucu kitlesi üzerinde etki edebilecek bu haberler, Suriyelileri yanlış tanıtmaktadır.

Haber Başlığı 10: 1'i Suriyeli 4 Şüpheliye Esrar Tutuklaması¹²

Haber başlığında net bir şekilde göreceğimiz üzere, şüphelilerden yalnızca Suriye uyruklu olan kişi vurgulanmıştır. Diğer şüphelilerin kimliğinin belirtilmemesi haberin Suriyelileri ötekileştirme niyetinde olduğunu açıklamaktadır.

Haber Girişi: "Malatya'da merada Hint keneviri yetiştirdikleri ve esrar ürettikleri iddiasıyla gözaltına alınan 5 şüpheliden 4'ü tutuklandı"

¹⁰ 24.09.2013 tarihli Gazete Vatan haberi <http://www.gazetevatan.com/tehlike-giderek-buyuyor-571375-gundem/> (23.09.2018)

¹¹ 24.02.2014 tarihli Kilis Postası haberi <http://www.kilispostasi.com/kilis-te-suriyelilerin-esnafa-katkisi-yok/1205723/> (24.09.2018)

¹² 30.07.2018 tarihli Malatya Haber <http://malatyahaber.com/haber/1i-suriyeli-4-supheliye-esrar-tutuklamasi/> (26.09.2017)

Haberin içeriğinde de şüphelilerden yalnızca Suriye uyruklu olan kişiye vurgu yapılmıştır. Diğer haberlerle benzer şekillerde Suriyelileri genelleyerek suç potansiyeli taşıdıkları vurgulanmıştır.

*Haber Başlığı 11: Suriyeli Torbacılara Operasyon: 24 Gözaltı*¹³

"Suriyeli torbacılar" ifadesi ile Suriye uyruklu kişilerin tamamına yönelik bir suçlama ile yerli halk arasında yanlış bir algı oluşturmak amaçlanmıştır.

Haber Girişi: "Adana ve Gaziantep'te torbacı oldukları iddia edilen, aralarında engelli bir kişinin de olduğu Suriyelilere yönelik yapılan operasyonda 24 şahıs gözaltına alındı".

Yalnızca iddialar üzerinden yayınlanan bir haberle Suriyeli halkı suçlanmış, "torbacılar" ifadesiyle yargılanmış ve bu şekilde Gaziantep halkına sunulmuştur. Göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı bu bölgede medya, yerel halk ve göçmenler arasında yapıcı ilişkiler kurulması için aktif bir rol izlemesi gerekirken, Suriyeliler hakkında yanıltıcı haberlere yer vermiştir.

*Haber Başlığı 12: Suriyeli Kadınlar Fuhuş Operasyonunda Yakalandı*¹⁴

Suriyeli kadınların tamamını ele alan bu başlıkta, karşımıza yine bir genelleme ve işlenen bir suçun tek bir etnik kimliğe atfedilmesi çıkmaktadır. Fuhuş operasyonunun sonucunda kaynak ve hedef olarak Suriyeli kadınlar belirtilmiştir. Bu tip söylemler yerli halk arasında, Suriyeli kadınlar üzerine, yanlış bir algıya sebep olmaktadır.

Haber Girişi: "Şanlıurfa'da fuhuş yapanlara yönelik operasyon düzenleyen polis 2 kadın 1 erkek olmak üzere 3 Suriyeliyi gözaltına aldı".

Verilen haberde giriş cümlesinde yer verilen bu söylemler, başlıktaki genellemeyi ortaya çıkarmaktadır. Yalnızca iki Suriyeli kadının gözaltına alındığı bu olayda, "2 kadın" ifadesi kullanmak yerine, Suriyeli oldukları vurgulanmış ve genel bir algı yaratmak amacıyla "Suriyeli kadınlar" olarak yansıtılmıştır.

Sonuç ve Öneriler

İnsanlık tarihi boyunca süregelen göç, günümüzün en önemli meselelerinden biri haline gelmiştir. Türkiye -özellikle Suriye'de yaşanan iç karışıklıklardan dolayı- jeopolitik konumu ve dış politikaları neticesinde yoğun bir göç hareketine ev sahipliği yapmıştır. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre, 08.11.2018 tarihi itibarıyla Türkiye'de bulunan Suriyeli sayısı 3.594.232 kişiye ulaşmıştır (www.goc.gov.tr). Suriye'nin yanı sıra Irak ve Afganistan gibi ülkelerden de çok sayıda göç alan Türkiye, toplumsal yapısında önemli dönüşümler yaşamış, aynı zamanda meydana gelen dil ve kültür çeşitliliği, toplumsal uyum konusunu sıklıkla gündeme getirmiştir.

Toplumsal uyum bağlamında öncelikli olarak hâkim kültürün, göçmenleri kabul etmesi, dayanışma ağlarını güçlendirmesi ve uyum konusunda gönüllü olması gerekmektedir. Kamuoyu algısını şekillendirmede en önemli araçlardan biri olan medya, toplumsal uyum konusunda aktif bir role sahiptir. Göçmenler, medyaya yansıtıldığı şekliyle kamuoyunun algısını ciddi bir şekilde etkilemektedir. Göçmen haberleri konusunda iki ayrı görüşe ayrılmış olan medya, bir yandan insani bir mesele olarak insan hakları çerçevesinde göçmenleri ele alırken bir yandan da onları, suç işleyen, salgın hastalıklara sebep olan, yüksek devlet harcamalarına yol açan, dilencilik yapan ve yasadışı bir şekilde ucuz işçi olarak çalışan kişiler olarak

¹³ 21.10.2018 tarihli Olay Medya haberi <http://www.olaymedya.com/suriyeli-torbacilara-operasyon-24-gozalti-78310h.html> (28.10.2018)

¹⁴ 12.06.2013 tarihli Urfa Haber 24 haberi <http://www.urfahaber24.com/m/sanliurfa/suriyeli-kadınlar-fuhus-operasyonunda-yakalandi-h12030.html> (28.10.2018)

yansıtmıştır. Bu düşünceden hareketle göçmenler Türkiye için birer sorun olarak kabul edilmiştir. Medyanın vermiş olduğu olumsuz mesajlar, önyargılı ve etnik ayrımcılığı benimseyen bir nesle sebep olabilmektedir. Medyaya yansıtılan mülteci haberlerinin önemli bir kısmı, insan ticareti, kadın ve çocuk göçmenlerin sorunları ve göçmenlerin ihtiyaçlarını dile getirmekten uzaktır ve bunun yerine ayrımcılığı ve kini aşılayan haberler üretilmektedir.

Bu çalışmada, medyada yer alan ve olumsuz yargılara neden olan, göçmen haberleri analiz edilmiştir. Göçmenler hakkında, medyada yer alan birtakım haberlerin önyargılı içerikli oluşu ve kamuoyuna da bu şekilde yansıtıldığı ve bunun sonucunda, yerel halk ile göçmenler arasındaki toplumsal uyumu zorlaştırdığı sonucuna varılmıştır. Bir öneri olarak; medyanın nefret dili kullanımının önüne geçilmeli ve önyargıdan uzak, politik görüşler göz ardı edilmiş -tarafsız- haberlerin yapılması gerekmektedir. İçinde buldukları zor koşullar ve Türkçe bilmemekten kaynaklı problemlerle kendilerini ifade etmekte zorlanan göçmenler, medyadaki kötü temsilleri dolayısıyla yanlış anlaşılmakta ve önyargıyla mücadele etmek zorunda bırakılmaktadır. Başka bir deyişle, göçmenlerin kamuoyu algısındaki yerine dolaylı olarak medya öncülük etmektedir. Bu sebeple medya, göç ve göçmenlerin, algılanış biçimlerini etkilemede en önemli unsurlardan birini oluşturmaktadır. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu (Mülteci Hakları Alt Komisyonu)'nun 2018 yılının Mart ayında yayınladığı Göç ve Uyum raporunda da belirttiği gibi (2018: 267); "medyanın, göçmenleri birer suç makinesi ve potansiyel birer suçlu gibi gören önyargıdan, nefreti ve ırkçılığı körükleyecek bir dil kullanımından uzaklaşması gerekmektedir".

Göçmenler medyada, suçlu, kaçak, sağlıksız ve uyumsuz insanlar olarak yansıtılmakta ve yaşanan birçok problemin sorumlusu olarak gösterilmektedirler. İnsanları ötekileştirme niyeti bulunmasa dahi uygulamada kullanılan dil yaralayıcı olabilmektedir. Dezavantajlı bir grup olan göçmenler için daha dikkatli davranılması gerekmektedir. Erdoğan'ın (2018) da belirttiği gibi; göçmenler konusunda yaşanan en büyük problem, mali ve insani destek konusunda kamuoyunun duyarsızlığıdır. Bu konuda kamuoyunu bilinçlendirmek medyanın öncelikli görevi olmalıdır.

Medya, toplumsal uyumda göçmenlere yardımcı olmanın önemini vurgulamalıdır. Göçün siyasi ve politik tarafları bir yana bırakılarak göçmenlerin yaşadıkları zorlukları görmezden gelmemeli ve önyargıdan uzak bir şekilde birlikte yaşamayı öğrenmemiz gerekmektedir. Medya toplumun görüşlerini yönlendirdiği gibi bilinçlendirme konusunda da önemli bir araçtır, bu sebeple ayrımcı dil kullanımından vazgeçilmeli, göçmenlerin toplumsal bütünleşmesinde gereken yardımda bulunulmalıdır. Böylece ayrımcılık ve toplumsal çatışmalar azalacak ve uyum içerisinde yaşanmasına imkân sağlanacaktır. Göçmenler bir tehdit olarak gösterilmemelidir. Mülteci ve göçmenlerle ilgili haberlerde nefret söylemi, ayrımcılık, mülteci ya da göçmen düşmanlığını körüklemeyen, bunların aksine bu tutumlara karşı tavır alan, insan hakları odaklı haberlerin yapılması gerekmektedir.

Türk halkının göçmenlere yaklaşımını önemli ölçüde etkileyen medya, toplumsal uyum konusunda çalışmalar başlatmalı ve birleştirici politikalar üretmelidir. Yalnızca toplumsal uyumun sağlanabildiği koşullar altında göç yönetilebilir ve olumlu sonuçlara yol açabilir. Göçün ve göçmenlerin ekonomiye katkısı, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması ancak toplumsal uyumla gerçekleştirilebilir. Bu konuda medya göç alan ve göç veren toplumlar arasında birleştirici bir rol üstlenmelidir. Unutmamalıyız ki göç bir suç değil, bir insanlık meselesidir.

Kaynakça

ADIGÜZEL, Y. (2018). *Göç Sosyolojisi* (2. Basım). Ankara: Nobel Yayınları.

- ARSLAN, A. (2004). Medyanın Birey, Toplum ve Kültür Üzerine Etkileri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-12.
- BARTRAM, D., POROS, M. V. ve MONFORTE, P. (2017). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*. (Çev. İtir Ağabeyoğlu Tuncay) Ankara: Hece Yayınları.
- CANGÖZ, İ. (2015). *İletişim Sosyolojisi* (Editör: Hayati Tüfekçioğlu). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları
- CASTLES, S. ve MILLER, M. J. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri* (Çev. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut). İstanbul: Bilgi Yayınları.
- DEDEOĞLU, S. ve GÖKMEN, Ç. E. (2011). *Göç ve Sosyal Dışlanma: Türkiye'de Yabancı Göçmen Kadınlar*. (1.Basım). Ankara: Elif Yayınevi.
- ERDOĞAN, M. M. (2018). Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum (2. Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- GÖKER, G. ve KESKİN, S. (2015). Haber Medyası ve Mülteciler: Suriyeli Mültecilerin Türk Yazılı Basınındaki Temsili. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 41, 231-256.
- İÇDUYGU, A., ERDER, S., ve GENÇKAYA, Ö. F. (2014). Türkiye'nin uluslararası göç politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-ötesi Dönüşümlere. *MiReKoc Araştırma Raporları*, 1, 2014.
- KARACABEY, M. (2017). *Türkiye'nin Göç Politikası ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği*. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- MAIGRET, E. (2014). *Medya ve İletişim Sosyolojisi* (Çev. Halime Yücel). İstanbul: İletişim Yayınları.
- ÖZER, Y. (2015). *Uluslararası Göç ve Yabancı Düşmanlığı: Türkiye ve Fransa Örnekleriyle*. (1. Baskı). İstanbul: Derin Yayınları.
- UNUTULMAZ, K. O., (2016). Gündemdeki Kavram: "Göçmen Entegrasyonu" – Avrupa'daki Gelişimi ve Britanya Örneği. (Editör: S. Gülfer İhlamur Öner ve N. Aslı Şirin Öner). *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayınları. 135-160.
- YÜKSEKER, D. (2015). Kürtlerin Yerinden Edilmesi ve Sosyal Dışlanma: 1990'lardaki Zorla Göçün Sonuçları. (Editör: S. Gülfer İhlamur Öner ve N. Aslı Şirin Öner), *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayınları. 233-263.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu. (2018). *Göç ve Uyum Raporu*. Ankara: TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu.

Web Siteleri

- 1'i Suriyeli 4 şüpheliye esrar tutuklaması (30.07.2018). 26.09.2017 tarihinde <http://malatyahaber.com/haber/1i-suriyeli-4-supheliye-esrar-tutuklamasi/> adlı web sitesinden alınmıştır.
- 'Canlı bomba' yeleşinde parmak izi çıkan Suriyeli tutuklandı (14.03.2018). 25.08.2018 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/canli-bomba-yeleşinde-parmak-izi-cikan-suriye-40772149> adlı web sitesinden alınmıştır.
- Halı saha tartışması satırlı saldırıyla bitti Hatay'da Suriyeli mülteciler ile bir esnaf arasındaki ... (11.07.2018). 01.08.2018 tarihinde <https://www.haberturk.com/hatay-haberleri/62108800-hali-saha-tartismasi-satirli-saldiriyla-bittihatayda-suriyeli-multeciler-ile-bir-esnaf#> adlı web sitesinden alınmıştır.
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. 16.11.2018 tarihinde http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik adlı web sitesinden alınmıştır.

- İstanbul'da Suriyeli Dilenci İstilasası (20.11.2013). 23.09.2018 tarihinde <http://www.milliyet.com.tr/istanbul-da-suriyeli-dilenci/gundem/detay/1794783/default.htm> adlı web sitesinden alınmıştır.
- Kaçak Teknesinde 8 Ölü 26 Kayıp (11.10.2018). 26.10.2018 tarihinde <https://www.pressreader.com/turkey/sabah/20181011/textview> adlı web sitesinden alınmıştır.
- Kilis'te Suriyelilerin esnafa katkısı yok (24.02.2014). 24.09.2018 tarihinde <http://www.kilispostasi.com/kilis-te-suriyelilerin-esnafa-katkisi-yok/1205723/> adlı web sitesinden alınmıştır.
- Muğla'da 7 sığınmacı yakalandı (22.11.2017) 26.10.2018 tarihinde <https://www.yenisafak.com/gundem/muglada-7-siginmaci-yakalandi-2841842> adlı web sitesinden alınmıştır.
- Sivas'ta 'Suriyeli' gerginliği (24.08.2017). 26.10.2018 tarihinde <https://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/sivasta-suriyeli-gerginligi-1986723/> adlı web sitesinden alınmıştır.
- Suriyeli kadınlar fuhuş operasyonunda yakalandı (12.06.2013). 28.10.2018 tarihinde <http://www.urfahaber24.com/m/sanliurfa/suriyeli-kadinlar-fuhus-operasyonunda-yakalandi-h12030.html> adlı web sitesinden alınmıştır.
- Suriyeli sığınmacılar şimdi de güneş kremi istedi (23.08.2012). 16.09.2018 tarihinde <https://www.posta.com.tr/suriyeli-siginmacilar-simdi-de-gunes-kremi-istedi-136498> adlı web sitesinden alınmıştır.
- Suriyeli torbacılara operasyon 24 gözaltı (21.10.2018) 28.10.2018 tarihinde <http://www.olaymedya.com/suriyeli-torbacilara-operasyon-24-gozalti-78310h.html> adlı web sitesinden alınmıştır.
- Tehlike giderek büyüyor (24.09.2013). 23.09.2018 tarihinde <http://www.gazetevatan.com/tehlike-giderek-buyuyor-571375-gundem/> adlı web sitesinden alınmıştır.